

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การใช้ประโยชน์จากบริการรายชื่อนหนังสือใหม่ของห้องสมุดต่างๆ ต่อการพัฒนาคอลเลกชันและบริการเชิงอ้างอิง : กรณีศึกษาสาขาการเกษตร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายชื่อนหนังสือใหม่สาขาการเกษตรของห้องสมุดสำคัญในไทย (2) เพื่อศึกษาการนำข้อมูลรายการบรรณานุกรมรายชื่อนหนังสือใหม่ไปใช้ในงานวิเคราะห์และทำการรายการในฐานข้อมูลโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ และปัญหาเชิงคุณภาพของข้อมูล (3) เพื่อประเมินทรัพยากรสารสนเทศสาขาการเกษตรรายชื่อนใหม่ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และของห้องสมุดต่างๆ ในภาพรวม

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลประชากรคือรายการบรรณานุกรมรายชื่อนหนังสือใหม่จากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง 13 แห่ง และจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่เป็นกรณีศึกษาอีก 1 แห่ง รวม 14 แห่ง โดยรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดแม่โจ้ที่เป็นแหล่งกรณีศึกษาสำหรับประเมินคอลเลกชัน และห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่เป็นแหล่งเปรียบเทียบ เป็นเวลา 1 ปี (ม.ค.-ธ.ค. 2555) และรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดต่างๆ 14 แห่งเพื่อศึกษาในภาพรวมเป็นเวลา 4 เดือน (ก.ย.-ธ.ค. 2555) เครื่องมือที่ใช้คือโปรแกรม CDS/ISIS, Ulibm, Qedit สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการรวบรวมบรรณานุกรมและสร้างฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายชื่อนหนังสือใหม่สาขาการเกษตร

ผลการรวบรวมบรรณานุกรมและสร้างฐานข้อมูลชื่อ AGTXT บนโปรแกรม CDS/ISIS และถ่ายโอนข้อมูลไปยังโปรแกรม Ulibm เพื่อบริการสืบค้นบนเว็บ ณ เว็บไซต์

<http://library.mju.ac.th:8080/agtxt/> มีข้อมูล 1,316 รายชื่อ (ชื่อเรื่อง หรือ Title หรือ ระเบียบ)

ทั้งนี้กระบวนการสร้างฐานข้อมูลเป็นการประยุกต์ใช้แนวทางการวิจัยสร้างฐานข้อมูลในอดีตของผู้วิจัยเอง (สุธรรม อูมาแสงทองกุล, 2555ก ; 2555ข) ที่สร้างฐานข้อมูลบรรณานุกรมงานวิจัยเฉพาะสาขาคด้วยการรวบรวมข้อมูลรายการบรรณานุกรมหนังสือจากโปรแกรมสืบค้นสารสนเทศโอแพกของห้องสมุดต่างๆ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการนำข้อมูลรายการบรรณานุกรมรายชื่อนักหนังสือใหม่ ไปใช้ในงานวิเคราะห์และทำรายการ

1. การนำข้อมูลเข้าฐานข้อมูลโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ Horizon ตามองค์กรที่เป็นกรณีศึกษาคือห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เมื่อทดลองนำข้อมูลจากฐานข้อมูลรายชื่อนักหนังสือใหม่ในรูปมาตรฐาน ISO-2709 จำนวนหนึ่งเข้าสู่ระบบ Horizon พบว่าสามารถกระทำได้ตามเป้าประสงค์

2. ข้อดีบางประการที่พบจากการใช้ข้อมูลบรรณานุกรมรายชื่อนักหนังสือใหม่ สำหรับงานงานวิเคราะห์และทำรายการเอกสาร พบว่า (1) ลดภาระในการบันทึกข้อมูล สร้างระเบียบได้รวดเร็วขึ้น (2) ระเบียบข้อมูลมีรายละเอียดสมบูรณ์ขึ้นตามการสะสมหรือรวบรวมจากห้องสมุดหลายแห่ง (3) ระเบียบข้อมูลหลายรายการมีข้อมูลเพิ่มคุณค่า (valued added data) คือสารบัญ และบทคัดย่อ (4) ข้อมูลผ่านการบรรณาธิกรเพื่อปรับปรุงคุณภาพระดับหนึ่งแล้ว เช่น ข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ หัวเรื่องที่ผิดพลาด และปรับปรุงแนวทางการลงรายการเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน

3. ปัญหาเชิงคุณภาพของข้อมูลรายชื่อนักหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ พบปัญหาเกี่ยวกับ (1) ปัญหารูปแบบข้อมูลตามมาตรฐาน MARC format (1.1) เขตข้อมูลที่ห้องสมุดต่างๆ ใช้ต่างกัน (1.2) ข้อมูล indicator แตกต่างกัน (1.3) ข้อมูลเขตข้อมูลค่าคงที่ Tag 008 Fixed field (2) ปัญหารูปแบบการลงรายการทางบรรณารักษศาสตร์ (2.1) ความผิดพลาดในการลงรายการ (2.2) ความผิดพลาดในการวิเคราะห์และจัดทำหัวเรื่อง (2.3) การลงรายการเอกสารรายงานการประชุม สัมมนา (2.4) การลงรายการเอกสารรายงานประจำปี และเอกสารต่อเนื่อง (2.5) การลงรายการเอกสารรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ (3) ปัญหารูปแบบการพิมพ์ เช่น การพิมพ์ตัวสะกดผิด การเคาะช่องว่าง (4) ปัญหาการจัดทำข้อมูลในฐานข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ เช่น การจัดทำข้อมูลในเขตข้อมูล 008 เขตข้อมูลหัวเรื่อง 6xx และปัญหาการถ่ายโอนข้อมูลรูปแบบ ISO-2709 ของ CDS/ISIS

ตอนที่ 3 ผลการประเมินทรัพยากรสารสนเทศสาขาการเกษตรที่เป็นรายชื่อนักใหม่

1. การประเมินทรัพยากรสารสนเทศรายชื่อนักใหม่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้เปรียบเทียบกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากข้อมูลรายชื่อนักหนังสือใหม่ที่รวบรวมในระยะเวลา 1 ปี (เก็บข้อมูล ม.ค.-ธ.ค. 2555 ซึ่งเป็นรายการหนังสือใหม่เดือน ธ.ค. 2554-พ.ย. 2555) ผู้วิจัยสร้างฐานข้อมูลชั่วคราวชื่อ AGTIY (AgriText-1-Year) บนโปรแกรม CDS/ISIS สำหรับใช้ในการประมวลผล ได้ข้อมูลจำนวน 637 รายชื่อ พบว่า

- (1) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาได้เพิ่มขึ้น 300 รายชื่อ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดหาได้เพิ่มขึ้น 391 รายชื่อ มากกว่ามหาวิทยาลัยแม่โจ้ร้อยละ 23.27
- (2) หนังสือใหม่ที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาได้และที่มีอยู่เดิมซึ่งชำระรายการกับหนังสือที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดหาใน 1 ปี เท่ากับ 59 รายชื่อ ต่อ 391 รายชื่อ คิดเป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาได้ร้อยละ 15.08 จากหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่เป็นฐาน (100%) (หนังสือชำระรายการกัน)
- (3) หนังสือใหม่ที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้แต่ไม่มีในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำนวน 111 รายชื่อ หนังสือใหม่ที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แต่ไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ 332 รายชื่อ เทียบสัดส่วนเป็น 111 : 332 หรือประมาณ 1:3 (หนังสือหาได้เฉพาะแห่ง)
2. การประเมินทรัพยากรสารสนเทศรายชื่อใหม่ของห้องสมุดต่างๆ ในภาพรวม ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ จำนวน 14 แห่ง (รวมมหาวิทยาลัยแม่โจ้ด้วย) การวิจัยเก็บรวบรวมรายชื่อหนังสือใหม่สาขาการเกษตรในระยะเวลา 4 เดือน (เก็บข้อมูล ก.ย.-ธ.ค. 2555 ซึ่งเป็นรายการหนังสือใหม่เดือน ส.ค.-พ.ย. 2555) ผู้วิจัยสร้างฐานข้อมูลชื่อ AGT4M (AgriText-4-Months) บนโปรแกรม CDS/ISIS สำหรับใช้ในการประมวลผล ได้ข้อมูลจำนวน 983 รายชื่อ พบว่าจำนวนหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ 14 แห่งในช่วง 4 เดือน (ก.ย.-ธ.ค. 2555) มี 983 รายชื่อ ห้องสมุด 3 ลำดับแรกคือ 1. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 222 รายชื่อ (ร้อยละ 22.58) 2. มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 181 รายชื่อ (ร้อยละ 18.41) 3. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 162 รายชื่อ (ร้อยละ 16.48) ... และ 3 ลำดับท้ายคือ 12. มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 43 รายชื่อ (ร้อยละ 4.37) 13. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 15 รายชื่อ (ร้อยละ 1.52) และ 14. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวน 13 รายชื่อ (ร้อยละ 1.32) ตามลำดับ
- ดังนั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีการจัดหาหนังสือสาขาการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นลำดับที่ 3 ใน 14 ลำดับ หนังสือที่จัดหาเพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.48 ของทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นรอบ 4 เดือน (983 รายชื่อ ร้อยละ 100.00)
- เมื่อเปรียบเทียบรายการชำระของหนังสือใหม่สาขาการเกษตร ระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ กับห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้มีรายชื่อหนังสือที่ไม่มีในรายชื่อหนังสือใหม่ห้องสมุดต่างๆ จำนวน 76 รายชื่อ แต่การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้นำไปตรวจสอบกับห้องสมุดต่างๆ 13 แห่งว่าจะมีอยู่ในห้องสมุดก่อนช่วง 4 เดือนที่เก็บข้อมูลหรือไม่ในทางกลับกัน ห้องสมุดต่างๆ 13 แห่งมีรายชื่อหนังสือใหม่ที่ไม่อยู่ในรายชื่อหนังสือใหม่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 907 รายชื่อ ในการวิจัยได้นำไปตรวจสอบกับฐานข้อมูล

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ว่าเป็นรายการที่มีอยู่ในฐานข้อมูลก่อนแล้วหรือไม่ รวมทั้งตรวจสอบในระยะเวลาหลังจากช่วงเก็บข้อมูล 4 เดือนไปแล้วเป็นเวลา 1 ปี (เมื่อ พ.ศ. 2556) สำหรับรายการที่อาจมีการจัดซื้อและทำระเบียบขึ้นล่าช้า พบว่า เป็นรายชื่อหนังสือที่ไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ 579 รายชื่อ คิดเป็นร้อยละ 63.83 (จากยอดฐานที่ใช้คำนวณคือ 907 รายชื่อ)

เมื่อพิจารณารายชื่อดังกล่าวพบว่ามีหนังสือที่มีคุณค่าและเนื้อหาเชิงอ้างอิง สถิติ แผน และนโยบาย เอกสารคู่มือ หนังสือที่มีเนื้อหาแปลกใหม่หรือไม่ค่อยมีการเขียนเผยแพร่ ผลงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ที่ให้ข้อมูลในภาพรวมหรือเชิงลึก หลายรายการที่น่าสนใจและควรจัดซื้อจัดหาเข้าห้องสมุด (ตามตัวอย่างรายการหนังสือที่น่าสนใจในบทที่ 4)

การกระจายของหนังสือใหม่สาขาการเกษตรในห้องสมุดต่างๆ พบว่า มีหนังสือที่พบในห้องสมุดเพียง 1 แห่ง (ร้อยละ 75.99) รองลงมาคือพบในห้องสมุด 2-3 แห่ง (ร้อยละ 19.93) และพบในห้องสมุด 4-5 แห่ง (ร้อยละ 3.86) ตามลำดับ อย่างไรก็ตามข้อมูลนี้ไม่ได้นำมาวิเคราะห์ต่อไป เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลเพียงช่วงเวลาสั้นๆ 4 เดือน ขณะที่กระบวนการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดต่างๆ มีช่วงเวลายาวนานและต่อเนื่อง หนังสือแต่ละรายการจึงมีโอกาสพบในห้องสมุดต่างๆ เพิ่มขึ้นและสถิติการพบในห้องสมุดมากแห่งก็จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ปีพิมพ์ของหนังสือที่พบมากคือ หนังสือปี 2554 (ร้อยละ 27.06) หนังสือปี 2555 (ร้อยละ 20.75) และหนังสือก่อนปี 2550 (ร้อยละ 18.31) ตามลำดับ สัดส่วนปีพิมพ์ 2550-2555 รวมกันร้อยละ 81.27

อภิปรายผล

1. การสร้างฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายชื่อหนังสือใหม่สาขาการเกษตร

1.1 การสร้างฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่สาขาการเกษตร ด้วยการนำข้อมูลรายการบรรณานุกรมจากโปรแกรมสืบค้นโอแพกของห้องสมุดต่างๆ มาสร้างเป็นฐานข้อมูลพิเศษด้วยโปรแกรมที่เอื้อต่อการทำงาน (ในที่นี้คือ CDS/ISIS ส่วนโปรแกรมอื่นๆ ที่สามารถใช้แทนได้ เช่น Ulibm, Elib) การสร้างระเบียบข้อมูลจะใช้นำข้อมูลรูปแบบ MARC ลักษณะที่แยกเขตข้อมูล (tagged format) ในแฟ้มข้อมูลข้อความ (text file) เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลพิเศษ อันเป็นวิธีการและขั้นตอนตามผลงานเดิมของผู้วิจัย (สุธรรม อูมาแสงทองกุล, 2555ก ; 2555ข) และสอดคล้องกับแนวทางของห้องสมุดต่างประเทศบางแห่ง (Rajendiran, Parihar and Deshpande (2007)

1.2 มาตรฐานข้อมูลรายการบรรณานุกรมแบบ MARC และ ISO-2709 การถ่ายโอนข้อมูลจากโปรแกรมสืบค้นโอแพกห้องสมุดต่างๆ เข้าสู่ฐานข้อมูลที่ใช้วิจัย อาศัยข้อมูลรายการ

บรรณานุกรมในรูปแบบมาตรฐาน MARC format และ ISO-2709 data exchange format จึงจัดเป็นคุณสมบัติหรือเงื่อนไขสำคัญในการสร้างฐานข้อมูลครั้งนี้ ซึ่งโปรแกรมระบบงานห้องสมุดอัตโนมัติที่มีคุณภาพ เช่น Innopac, Horizon, VTLS รองรับ อย่างไรก็ตามคุณสมบัติการใช้งานอาจถูกกำหนดค่าไม่ให้ใช้งานก็ได้ เช่น จากเมนูสืบค้นที่ปิดบริการถ่ายข้อมูล ISO-2709 หรือมีเมนูเปิดไว้ แต่เมื่อทดลองใช้งานกลับไม่ได้ผลลัพธ์ตามต้องการ สำหรับโปรแกรมที่เป็นของไทย เช่น Walai autolib, ALIST, MagicLibrary มีโอกาสที่จะพัฒนาซอฟต์แวร์ให้สอดคล้องกับความต้องการใช้งานของห้องสมุดไทยได้ ซึ่งหากฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและร่วมมือกันผลักดันให้มีการพัฒนา ทดลอง ทดสอบคุณสมบัติพิเศษขึ้นตามประเด็นของการวิจัยครั้งนี้คือ การถ่ายโอน-สำเนา-แลกเปลี่ยนข้อมูล ตามมาตรฐาน MARC, ISO-2709 ก็จะเป็นคุณูปการต่อวงการ ดังตัวอย่างการพัฒนาโปรแกรม Ulibm ให้สามารถนำข้อมูลรูปแบบ MARC ที่สำเนาป้ายคำมาจากโปรแกรม Innopac เข้าสู่เบสิคฐานข้อมูลของ Ulibm ได้อย่างสะดวก

1.3 ฐานข้อมูลเชิงอ้างอิง (referral database) ในพื้นที่หมายถึงการรวบรวมข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดอื่นๆ แม้ห้องสมุดตนเองจะไม่มีตัวเล่มเอกสารนั้นไว้ในครอบครอง มาบริการให้ผู้สืบค้น เป็นการดำเนินการที่มีลักษณะเน้นการเข้าถึงสารสนเทศ มากกว่าความเป็นเจ้าของ (Cotter and Koehler, 2002) ผู้วิจัยเห็นคล้อยตามแนวคิดที่ว่ามุมมองต่อบริการห้องสมุดไม่ควรเป็นเพียงสถานที่ (place) เท่านั้น แต่ควรพิจารณาถึงกระบวนการหรือบริการที่ห้องสมุดที่ต้องแพร่กระจายความรู้ และเพิ่มโอกาสให้ผู้เข้าใช้เข้าถึงความรู้ได้มากขึ้น

1.4 หน้าที่และความสำคัญของรายชื่อหนังสือใหม่ ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์ (2530 : 29-49) กล่าวว่า รายชื่อหนังสือใหม่เป็น 1 ใน 6 ชนิดของเครื่องมือช่วยในการเลือกทรัพยากรสารสนเทศ แต่จากการสำรวจวรรณกรรมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าไม่มีการวิจัยประเด็นรายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ ในวงการศึกษานานาชาติ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคอลเลกชันก็ไม่กล่าวถึงเครื่องมือชนิดนี้ เช่น งานวิจัยของ จูรี อูสุภรัตน์ (2527) ที่กล่าวว่า คู่มือที่ใช้ส่งชื่อมากที่สุดคือ รายชื่อและใบปลิวโฆษณาจากสำนักพิมพ์และผู้แทนจำหน่าย และ วลัยเกียรติ เพียรสถาพร (2534) ที่กล่าวว่า อาจารย์มีความต้องการให้จัดส่งบัญชีรายชื่อหนังสือภาษาต่างประเทศไปยังภาควิชาเพื่อใช้เป็นเครื่องช่วยส่งชื่อหนังสือมากที่สุด

เมื่อพิจารณาจากรูปธรรมของการนำเสนอรายชื่อหนังสือใหม่ของห้องสมุดต่างๆ จะเห็นว่าปัจจุบันไม่มีการจัดทำเป็นจดหมายข่าวหรือรูปเล่มสิ่งพิมพ์เผยแพร่ไปยังห้องสมุดต่างๆ การเผยแพร่ในเว็บมักผ่านเมนูการสืบค้น ซึ่งไม่อยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้จะระบุรายการที่ต้องการจัดซื้อได้สะดวก ต่างจากรายชื่อที่คัดลอกจากร้านค้าที่เอื้อประโยชน์ต่อการเลือกซื้อ การขาดรายชื่อหนังสือใหม่ของห้องสมุดในปัจจุบันอาจมีลักษณะคล้ายคลึงและเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาด้าน

เครื่องมือช่วยงานคัดเลือกหนังสือ ตามการศึกษาในอดีตของ พูลสุข ศรีภิรมย์ (2516) ที่ว่า ปัญหาที่สำคัญในการจัดหา คือ การขาดแคลนงบประมาณ การขาดบุคลากร การขาดแคลนหนังสือภาษาไทย และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือความขาดแคลนคู่มือในการเลือกซื้อหนังสือทุกประเภทที่ผลิตในประเทศไทย

1.5 บริการรายชื่อนี้ใหม่จากห้องสมุดต่างๆ การรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มี 14 แห่งเท่านั้น ไม่รวมถึงห้องสมุดสำคัญบางแห่งที่ไม่ได้จัดทำบริการรายชื่อนี้ใหม่ประจำเดือนเผยแพร่ (แต่อาจมีการแนะนำหนังสือบางรายการที่น่าสนใจ และมีภาพปกแสดงบนเว็บเพจ) เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และห้องสมุดบางแห่งที่มีการใช้โปรแกรมระบบงานห้องสมุดที่ไม่รองรับการจัดบริการรายชื่อนี้ใหม่ หรือโปรแกรมรองรับภาระงาน แต่ห้องสมุดอาจไม่นำระบบที่มีมาใช้งาน เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นต้น หากพิจารณาตามความคิดเห็นของ Kavitha (2009) ที่ว่า “คอลเลกชันของห้องสมุดและการแพร่กระจายทรัพยากรสารสนเทศเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของห้องสมุด” (collection and dissemination of information is the most important function of a library) ดังนั้นการเผยแพร่รายชื่อนี้ใหม่ที่เป็นสิ่งแสดงถึงคอลเลกชันใหม่ๆ ของห้องสมุดจึงไม่ใช่กิจกรรมทางเลือกว่าจะทำหรือไม่ แต่เป็น “หน้าที่” ที่ห้องสมุดพึงกระทำ

อนึ่งบริการรายชื่อนี้ใหม่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติและประสิทธิภาพของโปรแกรมระบบห้องสมุดอัตโนมัติที่ใช้กันด้วยว่า มีคุณสมบัติรองรับ หรือบรรณารักษ์จะมีการะงานในการจัดทำรายชื่อนี้ใหม่เพียงใด จากการเก็บข้อมูลพบว่าโปรแกรม Innopac สามารถจัดทำได้สะดวก แต่ให้บริการผู้ใช้จากการใช้คำสั่ง FTLIST สืบค้น โดยบรรณารักษ์ที่ดูแลระบบโปรแกรมใช้คำสั่งของโปรแกรมสร้างชุดข้อมูลกลุ่มนี้โดยอัตโนมัติ ขณะที่โปรแกรม Horizon บรรณารักษ์มีการจะต้องกรอกข้อมูลรายชื่อนี้ใหม่ประจำแต่ละเดือนในบางเขตข้อมูล ส่วนโปรแกรมอื่นๆ เช่น VTLS, Walai autolib, ALIST, MagicLibrary บางโปรแกรมผู้วิจัยไม่พบตัวอย่างการให้บริการรายชื่อนี้ใหม่ประจำเดือนที่จะนำมาเก็บข้อมูลวิจัยได้ บางโปรแกรมนำเสนอข้อมูลรูปแบบ MARC ที่สำเนา (ป้ายคำ) และนำมาจัดรูปแบบข้อมูลเพื่อนำเข้าสู่ฐานข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้ แต่เป็นรูปแบบที่ไม่ค่อยมีมาตรฐานและมีการต้องจัดรูปแบบข้อมูลมากพอควร

2. การนำข้อมูลจากฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายชื่อนี้ใหม่ไปใช้ในงานวิเคราะห์และทำการ

2.1 การนำข้อมูลจากฐานข้อมูลรายชื่อนี้ใหม่ เข้าสู่โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ
ในการทดลองครั้งนี้คือจากโปรแกรม CDS/ISIS เข้าสู่ Horizon ด้วยเพิ่มข้อมูลมาตรฐาน ISO-2709 ผู้วิจัยพบว่ากระทำได้ง่าย อย่างไรก็ตามรูปแบบเพิ่มข้อมูลชนิดนี้บรรณารักษ์ทั่วไปอาจไม่

รู้จัก ไม่คุ้นเคย ไม่กล้า หรือไม่มีทักษะความชำนาญในการใช้งาน รวมทั้งอาจเกรงจะควบคุมการใช้งานได้ไม่ดีพอ และอาจก่อปัญหาที่ตนเองแก้ไขไม่ได้ ในที่สุดจึงไม่ได้นำคุณสมบัตินี้ของโปรแกรมมาใช้งาน ในแง่การประยุกต์ใช้งานจริงจึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจและฝึกอบรมบรรณารักษ์ที่เกี่ยวข้องให้ยอมรับและใช้งาน นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับนโยบายของผู้บริหาร ผู้ดูแลฐานข้อมูลหรือ โปรแกรมโมดูลงานที่เกี่ยวข้องด้วยว่าจะตัดสินใจใช้งานหรือไม่เพียงใด

2.2 ข้อดีของการใช้ข้อมูลบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือใหม่ในงานวิเคราะห์และทำรายการเอกสาร พบว่าช่วยให้การสร้างระเบียบข้อมูล (bib record) รวดเร็วขึ้น ประหยัดเวลาและต้นทุนดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rajendiran, Parihar and Deshpande (2007) บางข้อคือ (1) ลดภาระงานบันทึกข้อมูลด้วยมือ (manual keying) จึงลดปัญหาข้อมูลผิดพลาด (2) สร้างระเบียบเอกสารจำนวนมากได้ในเวลาที่รวดเร็ว (4) ลดเวลาการทำรายการเอกสาร (cataloging) (5) ต้นทุนและประสิทธิภาพสูง แต่ไม่สอดคล้องกับบางประการคือ ข้อ (3) ไม่จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านการทำรายการมาก ประเด็นนี้ไม่สอดคล้องเพราะแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ตามขั้นตอนการบรรณารักษ์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อแก้ไขข้อมูลจากห้องสมุดต่างๆ ที่มีรูปแบบการทำรายการต่างกันให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้น จำเป็นต้องใช้บรรณารักษ์ที่มีทักษะ ส่วนข้อ (6) วิธีการทำงานง่ายและสะดวก ประเด็นนี้ไม่สอดคล้อง เพราะการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือที่มีระบบเชื่อมประสานกับผู้ใช้ (user interface) แบบเก่า อาศัยทักษะเฉพาะตัวของผู้จัดทำ จึงไม่ถือเป็นวิธีการทำงานที่ง่าย อย่างไรก็ตามหากการพัฒนาโปรแกรมระบบงานห้องสมุดอัตโนมัติของไทยกำหนดนโยบายพัฒนารองรับการทำงานลักษณะนี้ ก็จะทำให้การใช้งานสะดวกขึ้น

แม้การสร้างข้อมูลรายการบรรณานุกรมจากการสำเนาข้อมูลจากแหล่งอื่น (copy catalog) หรือถ่ายโอนด้วยวิธีใดๆ ให้บรรณารักษ์สามารถทำงานได้รวดเร็วขึ้น แต่สภาพปัจจุบันก็ยังพบว่าบรรณารักษ์ที่นิยมลงรายการข้อมูลเองหรือนำข้อมูลจากแหล่งภายนอกมาใช้เพียงบางส่วน อาจเนื่องจากสาเหตุบางประการ เช่น ขาดทักษะความชำนาญในการใช้วิธีถ่ายโอน ขาดแหล่งกลาง (เช่น สหบรรณานุกรม) ที่จะค้นหาจุดเดียวแล้วนำข้อมูลมาใช้ ขาดแหล่งสารสนเทศซึ่งบริการข้อมูลบรรณานุกรมค้นแบบที่มีคุณภาพ ขาดซอฟต์แวร์ที่สามารถนำข้อมูลทั้งระเบียบเข้าระบบได้สะดวก (ตัวอย่างโปรแกรมใช้งานสำเนา/ดึงข้อมูลเข้าระบบสะดวกเช่น Ulibm) ฯลฯ จึงมักพบเห็นบรรณารักษ์วิเคราะห์และทำรายการเองให้ทั้งหมด หรือบันทึกข้อมูลเองจากตัวอย่างระเบียบข้อมูลแห่งอื่น หรือสำเนา (ป้ายคำ) ข้อมูลจากระเบียบข้อมูลแห่งอื่นมาใช้ที่ละเขตข้อมูล

อนึ่ง การสร้างระเบียบข้อมูลด้วยการใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่นอาจทำให้บรรณารักษ์ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะความสามารถในการวิเคราะห์และทำรายการได้

2.3 ปัญหาเชิงคุณภาพของข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ

ผลการวิจัยพบปัญหาเชิงคุณภาพข้อมูลหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับการทำรายการตามรูปแบบ MARC การทำรายการตามหลักการบรรณารักษศาสตร์ ที่จำเป็นต้องมีการตรวจสอบและบรรณาธิกรข้อมูลที่แตกต่างกันจากห้องสมุดหลากหลายแห่ง ให้เป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อให้ข้อมูลถูกต้อง มีความสมบูรณ์ มีความสม่ำเสมอในการทำรายการ ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอในการประเมินคุณภาพฐานข้อมูลของ Jasco (1997) ที่มีหลักเกณฑ์ 4 ประการ ในจำนวนนี้มี 2 ประการที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของตัวเนื้อหาข้อมูลรายการบรรณานุกรม คือ ข้อ (3) ความถูกต้องของข้อมูล (accuracy and precision) เช่น การพิมพ์ การสะกดคำ ในการบันทึกข้อมูล และ ข้อ (4) ความสม่ำเสมอของการลงรายการข้อมูล และความสมบูรณ์ของข้อมูล (consistency and completeness of data elements) ในระเบียบข้อมูล

ปัญหาการทำรายการเอกสารบางชนิดที่พบมากคือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานประจำปี เอกสารการประชุมสัมมนา ซึ่งมักพบว่าห้องสมุดต่างๆ ลงรายการแตกต่างกัน ปัญหานี้สะท้อนถึงสมรรถนะการทำงานของบรรณารักษ์ ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นทางบรรณารักษศาสตร์ที่ต่างกันของบรรณารักษ์ห้องสมุดต่างๆ ทำให้ตีความและใช้กฎเกณฑ์เดียวกันต่างกัน การขาดคู่มือหรือข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดมาตรฐานการทำงาน การใช้มาตรฐานทำงานต่างกัน (เช่น คู่มือหัวเรื่องภาษาไทย ฉบับคณะทำงานฝ่ายวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ฉบับของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และฉบับของพาฬพันธุ์เมฆา) การเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่ไม่ละเอียดเพียงพอ เป็นต้น ปัญหาคุณภาพข้อมูลดังกล่าวทำให้จำเป็นต้องมีการบรรณาธิกรข้อมูล ซึ่งปัญหานี้ไม่เพียงเกิดขึ้นกับการสร้างฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ ในครั้งนี้เท่านั้น แต่ยังจะเกิดขึ้นกับฐานข้อมูลสหบรรณานุกรมที่นำข้อมูลจากห้องสมุดต่างๆ มารวมกันด้วย ดังตัวอย่างฐานข้อมูลสหบรรณานุกรมตามโครงการ ThaiLIS ที่ใช้โปรแกรม VTLS ที่ประสบความสำเร็จด้านการตรวจเช็คการซ้ำซ้อนของข้อมูล การรวมระเบียบหนังสือรายชื่อเดียวกันเข้าด้วยกัน การตรวจสอบความถูกต้องและสามารถใช้ได้ของข้อมูลก่อนนำเข้าระบบ ฯลฯ จนล้มเลิกโครงการใช้โปรแกรมนี้ทำงาน ทั้งนี้ยังไม่ได้พิจารณาถึงปัญหาเชิงคุณภาพข้อมูลที่ยังไม่ได้ดำเนินการ เช่น การควบคุมรายการหลักฐาน (authority control) การจัดการข้อมูลหัวเรื่องที่ผิดพลาดและมีหลายมาตรฐาน

อนึ่ง ปัญหานี้อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีการหลายประการร่วมกัน ซึ่งเป็นปัญหาล้ำยกลึงกับการสร้างฐานข้อมูลอื่นๆ ที่ สุพรรณ อมาแสงทองกุล (2555) เสนอแนวทางแก้ไขไว้คือ (1) การ

จัดระบบการทำงานให้มีการควบคุมคุณภาพที่ได้ผล (2) การจัดทำคู่มือให้สมบูรณ์ มีตัวอย่างชัดเจน เช่น คู่มือ AACR2, MARC format, คู่มือการลงรายการชื่อหน่วยงาน, คู่มือหัวเรื่อง, คู่มือการทำงานวิเคราะห์และทำรายการ ฯลฯ (3) การฝึกอบรมบรรณารักษ์ หรือการสอนนักศึกษา บรรณารักษศาสตร์ ให้มีความเข้าใจและปฏิบัติงานได้ถูกต้องตรงกัน (4) การพัฒนาโปรแกรม คอมพิวเตอร์ให้มีคุณสมบัติช่วยตรวจสอบการทำรายการ และป้องกันความผิดพลาดบางลักษณะที่สามารถป้องกันได้

2.4 การใช้ข้อมูลในงานพัฒนาคอลเลกชันสำหรับกิจกรรมตามขั้นตอนต่อไป การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากรายชื่อหนังสือใหม่ในขั้นตอนต่อไป เช่น การนำรายชื่อหนังสือที่ไม่มีในห้องสมุดไปประเมินค่าเพื่อคัดเลือกและจัดหารายชื่อสำคัญๆ เข้าในคอลเลกชันห้องสมุด หรือจัดทำบัญชีรายชื่อหนังสือสำคัญ (core list) อย่างต่อเนื่อง หรือการศึกษาความสนใจและพฤติกรรมการใช้รายชื่อหนังสือใหม่ของผู้ใช้ ตั้งแต่ความจำเป็น ความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง ความเข้าใจเรื่องการเป็นแหล่งชี้ข้อมูล การใช้ประโยชน์เพื่อแนะนำหนังสือ การติดตามความก้าวหน้าวิชาการ จนถึงวิธีการใช้งานโปรแกรมและฐานข้อมูล เป็นต้น

3. การประเมินทรัพยากรสารสนเทศสาขาเกษตรศาสตร์รายชื่อใหม่

3.1 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เมื่อเปรียบเทียบกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การศึกษานี้เป็นการประเมินทรัพยากรสารสนเทศจากตัวทรัพยากรสารสนเทศ มุ่งเน้นถึงขนาดขอบเขตของสารสนเทศที่ห้องสมุดได้จัดหา ทำการประเมินโดยวิเคราะห์สถิติ ปริมาณหรือขนาดของทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งกล่าวได้ว่าสำคัญ เพราะแสดงถึงความพอเพียงในการให้บริการผู้ใช้ โดยสถิติที่ใช้ในที่นี้คือสถิติทรัพยากรสารสนเทศที่มี เปรียบเทียบกับสถิติของสถาบันแห่งอื่นที่มีเป้าหมาย การดำเนินงาน ใกล้เคียงกัน อันเป็นวิธีการประเมินรูปแบบหนึ่งที่สอดคล้องกับที่ ประภาวดี สืบสนธิ์ (2533 : 789) เสนอไว้ ผลการประเมินพบค่าสถิติที่ดูเสมือนขัดแย้งกันคือ

(1) สัดส่วนหนังสือใหม่ที่จัดหาใน 1 ปี ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาได้ เทียบกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นฐาน เท่ากับร้อยละ 76.27 จากยอดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่เป็นฐาน (100%) [คือ ค่าสถิติสูง]

(2) สัดส่วนหนังสือซ้ำรายการ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาใน 1 ปีและที่มีอยู่เดิม เทียบกับรายชื่อของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดหาใน 1 ปี เท่ากับร้อยละ 15.08 จากยอดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่เป็นฐาน (100%) [คือ ค่าสถิติต่ำ]

(3) สักสวนหนังสือหาได้เฉพาะแห่ง หนังสือใหม่ที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ แต่ไม่มีในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำนวน ต่อ หนังสือใหม่ที่มีในห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แต่ไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เท่ากับ 111 : 332 หรือประมาณ 1:3 (คือ ค่าสถิติค่า)

จากตัวเลขสถิติการเปรียบเทียบข้างต้น หากพิจารณาเพียงข้อ (1) หนังสือจัดหาใหม่ สาขาการเกษตรใน 1 ปี จะเห็นว่าผลการประเมินคอลเลกชันห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้มีค่าสูง มาก ใน 1 ปีจัดหาหนังสือใหม่ได้ร้อยละ 76.27 หรือราว 3/4 ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แต่ ข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงสถิติ 1 ปี ไม่ได้นำคอลเลกชันที่มีการสะสมแต่เดิมมาคำนวณ เมื่อพิจารณา สถิติข้อ (2) หนังสือข้าราชการกัน จะเห็นว่าหนังสือที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จัดหาใน 1 ปีนั้น เป็นหนังสือที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ด้วย เพียงร้อยละ 15.08 แสดงว่าหนังสืออีก ราวร้อยละ 85 ที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ไม่มี บริการ ส่วนการพิจารณาสถิติข้อ (3) หนังสือหาได้เฉพาะแห่ง ซึ่งได้ตรวจสอบกับคอลเลกชันที่มี สะสมมาแต่อดีตของห้องสมุด จะเห็นว่าคอลเลกชันชนิดนี้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้มี สักสวนเพียง 1 : 3 ; ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินคอลเลกชันโดยเปรียบเทียบ หากใช้ เฉพาะสถิติเพียงบางข้อ อาจส่งผลให้เกิดความหลงผิดหรือเข้าใจสภาพการณ์ได้ไม่ครบถ้วน สำหรับการที่หนังสือจัดหาใหม่ใน 1 ปีของมหาวิทยาลัยแม่โจ้มีค่าสูง อาจเป็นเพราะปีที่เก็บข้อมูลมี การจัดหาหนังสือสาขานี้มากเป็นพิเศษ หรือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีการจัดหาน้อยเป็นพิเศษ ส่วนกรณีสถิติหนังสือข้าราชการหรือหนังสือหาได้เฉพาะแห่งนั้น ผู้วิจัยประมาณการว่าสาเหตุ ต่อไปนี้อาจมีผลต่อสถิติ เช่น จำนวนหนังสือที่เป็นค่าฐานในคอลเลกชันห้องสมุดมีการนำมาใช้ คำนวณหรือไม่ ลักษณะการจัดหาหนังสือที่เป็นชื่อเรื่องเดียวกันแต่ซื้อหลายครั้งซึ่งซ้ำ copy กัน แล้วมีการนำเสนอในรายชื่อหนังสือใหม่จำนวนกี่ครั้ง ลักษณะการจัดหาหนังสือชื่อเรื่องเดียวกัน แต่ต่างครั้งที่พิมพ์กัน แล้วมีการนับสถิติกรณีหนังสือซ้ำกันระหว่างห้องสมุดว่าเป็นรายการเดียวกัน หรือไม่ ลักษณะการลงรายการหนังสือประเภทสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องหรือชุด เช่น รายงานประจำปี สถิติ ประจำปี หนังสือหลายเล่มจบ ที่อาจลงแยก หรือรวมระเบียบ เป็นต้น

3.2 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เมื่อเปรียบเทียบกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ

(1) จำนวนหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ 14 แห่งในช่วง 4 เดือน (ก.ย.-ธ.ค. 2555) ตามลำดับจากมากไปน้อยคือ 1. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ร้อยละ 22.58) 2. มหาวิทยาลัยมหิดล (ร้อยละ 18.41) 3. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (ร้อยละ 16.48) 4. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ร้อยละ 12.51) 6. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง (ร้อยละ 15.97) 7. มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ร้อยละ 9.76) 8. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ร้อยละ

ละ 9.56) 9. มหาวิทยาลัยศิลปากร (ร้อยละ 8.54) 10. มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ร้อยละ 4.78) 11. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (ร้อยละ 4.37) 12. มหาวิทยาลัยนเรศวร (ร้อยละ 4.37) 13. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ร้อยละ 1.52) และ 14. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (ร้อยละ 1.32) จะเห็นว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันว่าเน้นสาขาการเกษตรมีจำนวนหนังสือใหม่มากที่สุด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการแพทย์ก็มีหนังสือใหม่ในสาขาการเกษตรมากเป็นลำดับ 2 ส่วนมหาวิทยาลัยบางแห่งที่มีจำนวนรายชื้อหนังสือใหม่ค่อนข้างมากนั้น ส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนในสาขาและคณะเกษตรศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น เทคโนโลยีการเกษตร วิศวกรรมการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร ฯลฯ แม้ในบางมหาวิทยาลัยที่บุคคลทั่วไปอาจไม่ทราบว่ามีสาขาดังกล่าว เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มีวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ซึ่งมีคณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร เป็นต้น ในบางมหาวิทยาลัยที่ไม่มีสาขานั้นด้านการเกษตรหรือใกล้เคียง แต่มีสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น พฤกษศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ เทคโนโลยีการอาหาร การโภชนาการ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จัดเป็นหนังสือในสาขาที่เกี่ยวข้องไว้ด้วย

(2) รายชื้อหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ ที่ไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ พบว่ามีจำนวน 579 รายชื้อ คิดเป็นร้อยละ 63.83 (จากยอดฐานที่ใช้คำนวณคือ 907 รายชื้อ) อาจกล่าวได้ว่าเมื่อพิจารณาในมุมกลับห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดหาหนังสือสาขาการเกษตรเข้าห้องสมุดได้ประมาณร้อยละ 36.17 หรือประมาณ 1 ใน 3 ของชื้อเรื่องหนังสือที่มีการจัดหาเข้าห้องสมุดต่างๆ ในภาพรวม ซึ่งสถิตินี้อาจนำไปประยุกต์ใช้ในการตั้งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคอลเลกชันสาขาการเกษตรของห้องสมุดได้ เช่น เป้าหมายในช่วง 3-5-10 ปีข้างหน้าจะเพิ่มสัดส่วนหนังสือสาขาการเกษตรเป็นร้อยละ 40.00, 50.00, 60.00 ต่อคำนวณดังกล่าว

(3) เมื่อพิจารณารายชื้อหนังสือที่ไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ในเชิงเนื้อหาว่ามีคุณค่าเพียงใดจากข้อมูลบรรณานุกรม ผู้วิจัยเห็นว่า 1. คำราวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาขาการเกษตร (และไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้) 2. หนังสือใช้งานลักษณะหนังสืออ้างอิง 3. สถิติ 4. แผนและนโยบาย 5. ผลงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่ให้ข้อมูลในภาพรวมหรือเชิงลึก 6. เอกสารคู่มือ 7. หนังสือที่มีเนื้อหาแปลกใหม่หรือไม่ค่อยมีการเขียนเผยแพร่ 8. หนังสือที่มีคุณค่าและ/หรือจัดหาได้ยาก ควรจัดหาเข้าห้องสมุด อย่างไรก็ตามการนำเสนอดังกล่าวเป็นการประเมินเชิงอัตวิสัย ในการใช้งานจริง ห้องสมุดควรประเมินโดยผู้รู้ เช่น ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการเกษตร บรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศซึ่งเป็นผู้จัดหาทรัพยากรสารสนเทศ (ประภาวดี สืบสนธิ์, 2533) ความร่วมมือในการประเมินและคัดเลือกรายชื้อหนังสือ

อย่างต่อเนื่อง อาจทำให้ห้องสมุดสามารถจัดทำบัญชีรายการหนังสือสำคัญ (core list) สำหรับห้องสมุดสาขาการเกษตรได้

อนึ่ง หากเกรงว่าการใช้สถิติเปรียบเทียบระหว่างห้องสมุดก่อให้เกิดความเข้าใจสภาพการณ์ได้ไม่ครบถ้วนแล้ว อาจใช้การประเมินคอลเลกชันวิธีอื่น เช่น (1) จำนวนทรัพยากรสารสนเทศที่มี อาจเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนหนังสือต่อผู้ใช้ หรือ (2) การประเมินทรัพยากรสารสนเทศที่มีกับรายชื่อเอกสารสำคัญ เช่น ความสอดคล้องกับรายวิชาตามหลักสูตร หรือ (3) การเปรียบเทียบการจัดหาหนังสือกับการใช้หนังสือ หรือ (4) การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ ดังตัวอย่างผลงานวิจัยต่างๆ ที่นำเสนอในการสำรวจวรรณกรรม บทที่ 2 เช่น สมชาย อังศุภรัตน์ (2523) ชลธิชา นารอง (2535) ชนิกา จริยาพรพงศ์ (2531) วิภาวรรณ ปลัดคุณ (2545) ตามลำดับ

3.3 รายชื่อหนังสือใหม่สาขาการเกษตรในภาพรวม

(1) การกระจายหรือเผยแพร่หนังสือใหม่สาขาการเกษตรในห้องสมุดต่างๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน (ช่วงระยะเวลา 4 เดือนที่เก็บข้อมูลวิจัย) พบว่า หนังสือส่วนใหญ่ร้อยละ 75.99 พบในห้องสมุดเพียงแห่งเดียว ค่าสถิตินี้ไม่ควรนำไปใช้อ้างอิง เพราะระยะเวลาจัดเก็บข้อมูลค่อนข้างน้อย ไม่ได้ทำการตรวจสอบว่าหนังสือดังกล่าวมีอยู่แล้วในห้องสมุดก่อนหน้าระยะ 4 เดือนที่เก็บข้อมูลหรือไม่ ประกอบกับห้องสมุดต่างๆ จะมีการจัดซื้อจัดหาหนังสือดังกล่าวเข้าห้องสมุดได้ในอนาคต ซึ่งจะทำให้สถิติการพบหนังสือในห้องสมุดมากแห่งมีค่ามากขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม ค่าสถิติการพบหนังสือร้อยละ 75.99 ในห้องสมุดเพียงแห่งเดียวนี้ อาจสะท้อนข้อเท็จจริงให้พิจารณาว่าหนังสือที่ผลิตออกเผยแพร่หรือวางจำหน่ายนั้น มีการวางเผยแพร่และวางจำหน่ายพร้อมกันทั่วประเทศมากนักน้อยเพียงใด ห้องสมุดต่างๆ มีการจัดหาหนังสือที่ผลิตออกใหม่เข้าห้องสมุดในระยะใกล้เคียงกันเพียงใด ห้องสมุดใช้ระยะเวลาในการวิเคราะห์และเตรียมตัวเล่มหนังสือออกบริการในช่วงระยะเวลาแตกต่างกันมากนักน้อยเพียงใด จากค่าตัวเลข 75.99 อาจทำให้ประมาณการได้ว่าห้องสมุดต่างๆ มีการเข้าถึงหนังสือใหม่ในช่วงระยะเวลาต่างกันค่อนข้างมาก

(2) ปีพิมพ์ของหนังสือ ช่วงเก็บข้อมูลคือปลายปี 2555 ปรากฏว่าสัดส่วนหนังสือปีพิมพ์ 2554 (ร้อยละ 27.06) มากกว่าหนังสือปีพิมพ์ 2555 (ร้อยละ 20.75) ที่เป็นปีปัจจุบัน ควรมีการศึกษาเหตุผลที่ทำให้เกิดลักษณะดังกล่าว ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการที่หนังสือปีพิมพ์ 2555 มียอดรวมยังไม่ครบปี (12 เดือน) ขณะที่หนังสือปีพิมพ์ 2554 มียอดครบทั้งปีแล้ว เมื่อฐานของปี 2554 มากกว่าจึงส่งผลให้ค่าสถิติปี 2554 สูงกว่า ความล่าช้าหรือระยะเวลาที่ต้องใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับการผลิต-การวางจำหน่าย-การจัดซื้อ การที่ห้องสมุดต่างๆ มักทำรายการหนังสือออกให้บริการโดยทยอยนำหนังสือที่จัดซื้อก่อนมาดำเนินการก่อน เป็นต้น

ปีพิมพ์ของหนังสือในรายชื่อหนังสือใหม่ที่เป็นปีพิมพ์ 5 ปีล่าสุด คือ 2550-2555 มียอดรวมร้อยละ 81.27 ขณะที่หนังสือปีพิมพ์มากกว่า 5 ปีมีค่าร้อยละ 18.31 หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 4 : 1 สอดคล้องกับลักษณะความต้องการของผู้ใช้ทั่วไปที่ต้องการหนังสือใหม่ ซึ่งจะมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย นอกจากนี้ยังอาจเกี่ยวข้องกับการที่หนังสือปีพิมพ์ใหม่ๆ ยังมีการวางจำหน่ายให้ห้องสมุดจัดหาเข้าห้องสมุดได้ง่ายกว่าปีพิมพ์เก่าๆ ที่อาจหมดสต็อกแล้ว หรือไม่วางจำหน่ายตามร้านค้าทั่วไป หากต้องการซื้ออาจต้องติดต่อเป็นกรณีพิเศษ

(3) การวิเคราะห์ภาพรวมของรายชื่อหนังสือใหม่ในประเด็นที่ไม่ได้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เช่น สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่ผลิตหนังสือ สำนักพิมพ์ การจำแนกกลุ่มหนังสือ (เช่น แบ่งตามสาขา หมวดหมู่ หรือประเภทสิ่งพิมพ์) ภาษา ราคา ระดับผู้ใช้ ฯลฯ อาจให้สารสนเทศที่แสดงถึงสภาพการณ์ผลิตและเผยแพร่หนังสือสาขาการเกษตรได้ชัดเจนขึ้น

3.4 รายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ ซึ่งไม่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และควรพิจารณาคัดเลือกเข้าห้องสมุด ผู้วิจัยได้ประเมินรายชื่อหนังสือเบื้องต้น และนำเสนอรายชื่อส่วนหนึ่งที่เห็นว่ามีน่าสนใจ พบว่าเป็นกลุ่มหนังสือที่ให้ข้อมูลเชิงอ้างอิง สถิติ แผนและนโยบาย เอกสารคู่มือ หนังสือที่มีเนื้อหาแปลกใหม่หรือไม่ค่อยมีการเขียนเผยแพร่ รายงานผลการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่ให้ข้อมูลในภาพรวมหรือเชิงลึก อย่างไรก็ตาม การที่บรรณารักษ์จะประเมินและคัดเลือกหนังสือเองนั้น ควรตระหนักว่าอาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้เท่าที่ควร ผลงานวิจัยของนักวิชาการบางคน เช่น บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร (2522) ให้ข้อมูลด้านความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน โดยพบว่า แผนการจัดหาวัสดุห้องสมุดของบรรณารักษ์ กับความต้องการใช้วัสดุห้องสมุดของนักศึกษาแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ และแผนการจัดหาวัสดุห้องสมุดของบรรณารักษ์ กับความต้องการใช้วัสดุห้องสมุดของอาจารย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นกัน อย่างไรก็ตาม บรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์ทำงาน เข้าใจคอลเลกชันที่มี เข้าใจพฤติกรรมของผู้ใช้ รู้จักคู่มือ/ทรัพยากร/และแหล่งสารสนเทศอย่างกว้างขวาง อาจมีความคิดเห็นส่วนตัวว่ามีความสามารถคัดเลือกหนังสือที่เหมาะสมได้เช่นกัน

4. รายชื่อหนังสือใหม่กับกิจกรรมในการพัฒนาคอลเลกชัน

การศึกษาในครั้งนี้เพียงบางส่วนของกระบวนการพัฒนาคอลเลกชันหรือการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเท่านั้น หากพิจารณาตามคำจำกัดความของ ประยงค์ พัฒนกิจจำรูญ (2533 : 81) ที่ว่า “การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (collection development) หมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้สถาบันบริการสารสนเทศมีการวางแผนงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของ

ผู้ใช้ ภายในวงเงินงบประมาณที่มีอยู่ และสามารถตรวจสอบทรัพยากรสารสนเทศที่จัดหาเข้าไป ด้วยว่ามีข้อดีหรือข้อบกพร่องหรือไม่เพียงใด” ดังนั้นการศึกษาต่อเนื่องถึงความต้องการของผู้ใช้ และการประเมินคุณค่าทรัพยากรสารสนเทศ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้จึงควรดำเนินกิจกรรม ลำดับถัดไป ดังตัวอย่างงานวิจัยของ นภลัย ทองปิ่น และวงศ์สว่าง เชาว์ชุติ (2535)

ซึ่งกิจกรรมการพัฒนาคอลเลกชัน 6 ประการ (ประยงค์ศรี พัฒนกิจจำรูญ, 2533 : 81) คือ (1) การศึกษาผู้ใช้ (2) การจัดทำนโยบายการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (3) การเลือก (4) การจัดหา (5) การคัดออก และ (6) การประเมินทรัพยากรสารสนเทศ นั้น การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเพียง ข้อ (6) การประเมินทรัพยากรสารสนเทศ [คือศึกษาสภาพการจัดหาหนังสือใหม่ของห้องสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้] ซึ่งเป็นการประเมินลักษณะหนึ่งที่ใช้สถิติ โดยศึกษาจำนวนที่เพิ่มขึ้นในแต่ละ ปีของจำนวนทรัพยากรสารสนเทศสาขาวิชา (ประยงค์ศรี พัฒนกิจจำรูญ, 2533 : 115) และข้อ (3) การเลือก [คือเสนอตัวอย่างรายชื่อหนังสือใหม่ที่จะจัดเข้าห้องสมุด] เพียงบางส่วนเท่านั้น ยังคง มีกิจกรรมในการพัฒนาคอลเลกชันให้ศึกษาวิเคราะห์อีกมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้

1. ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งควรจัดทำบริการรายชื่อหนังสือใหม่ประจำเดือน เพื่อบริการผู้ใช้ และเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลแก่บรรณารักษ์ในการรวบรวมรายชื่อหนังสือใหม่เฉพาะ สาขาวิชาบริการผู้ใช้และใช้งานพัฒนาคอลเลกชัน
2. ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องการสร้างคอลเลกชันเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่งตาม นโยบายขององค์กรตน อาจพิจารณาสร้างฐานข้อมูลเชิงอ้างอิงรายชื่อหนังสือใหม่สาขาที่ต้องการ ตามแนวทางของงานวิจัยครั้งนี้ หรือตามแนวทางอื่นๆ ที่เหมาะสม เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือช่วย ในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชา การประเมินทรัพยากรสารสนเทศที่มี การวางแผนพัฒนาคอลเลกชันให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น หรือการใช้ประโยชน์ในงานด้านอื่นๆ ของห้องสมุด เช่น งานวิเคราะห์และทำรายการเอกสาร งานบริการรายชื่อหนังสือใหม่
3. มาตรฐานข้อมูลและความสามารถของโปรแกรมที่ใช้งานฐานข้อมูลพิเศษ โดยเฉพาะ การพัฒนาโปรแกรมของไทยขึ้นเอง ควรดำเนินการโดยกำหนดนโยบายให้รองรับมาตรฐานข้อมูล รายการบรรณานุกรมแบบสากล เช่น AACR2, MARC format, ISO-2709 data exchange format ซึ่งจะทำให้การถ่ายโอนและแลกเปลี่ยนข้อมูลกระทำได้ง่าย

4. คุณภาพการวิเคราะห์และทำรายการเอกสาร (cataloging) ของห้องสมุดต่างๆ ควรดำเนินการให้รายการทางบรรณานุกรมละเอียดขึ้น ตรงตามคู่มือมาตรฐาน และห้องสมุดต่างๆ ควรมีความร่วมมือในการกำหนดกฎเกณฑ์จัดทำเอกสาร ให้คำแนะนำและฝึกอบรมบุคลากร ให้สามารถจัดทำรายการในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สะดวกต่อการรวบรวมบรรณานุกรมมาสร้างฐานข้อมูลเฉพาะทาง หรือฐานข้อมูลสหบรรณานุกรม ข้อมูลที่รวบรวมจากห้องสมุดต่างๆ จะได้มีคุณภาพดี ไม่ขัดแย้งกัน และห้องสมุดแห่งอื่นสามารถนำข้อมูลจากแหล่งกลางไปใช้ในห้องสมุดตนเองได้โดยไม่มีภาระในการแก้ไขและบรรณาธิกรข้อมูลมากนัก ภาระงานด้านการวิเคราะห์และทำรายการลดลง การปฏิบัติงานรวดเร็วขึ้น และในเชิงการบริหารจัดการห้องสมุดตามแนวทางการประกันคุณภาพนั้น ควรกำหนดตัวชี้วัดในการประเมินคุณภาพโดยพิจารณาคุณภาพของข้อมูลในฐานข้อมูลด้วย

5. ฐานข้อมูลกลาง สหบรรณานุกรม หรือฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบัน ควรมีการพัฒนาให้รวบรวมข้อมูลได้ครอบคลุมถ้วนสมบูรณ์ มีการกำหนดนโยบายเชิงรุกในลักษณะการพัฒนาคอลเลกชันให้ครอบคลุมทั่วถึง มีข้อมูลรายการและทรัพยากรที่มีคุณภาพ มีการวัดประสิทธิภาพเป็นระยะๆ พัฒนาโปรแกรมให้สามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดูแลให้การประมวลผลข้อมูลมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ

1. การวิจัยในลักษณะการวิจัยครั้งนี้ โดยขยายขอบเขตการศึกษาเพิ่มเติม เช่น การนำรายชื่อหนังสือไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและสร้างบัญชีรายชื่อเอกสารสำคัญ (core list) ประจำสาขาวิชา หรือการประเมินคุณค่าทรัพยากร/คอลเลกชันเฉพาะสาขาวิชาของห้องสมุดตนเอง หรือทำการวิจัยกับทรัพยากรสารสนเทศสาขาอื่น หรือวิจัยโดยใช้ระยะเวลาเก็บข้อมูลที่ยาวนานขึ้น (การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลเพียง 4 เดือน) ซึ่งผลการวิจัยอาจมีข้อค้นพบที่แตกต่างไปหรือสามารถแสดงสภาพการณ์ของทรัพยากรสารสนเทศได้ชัดเจนขึ้น

2. การวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ใช้ ที่มีต่อการบริการรายชื่อหนังสือใหม่ที่รวบรวมจากห้องสมุดต่างๆ หรือการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของบรรณารักษ์ ที่มีต่อแนวทางการปฏิบัติงานการใช้รายชื่อหนังสือใหม่จากห้องสมุดต่างๆ มาพัฒนาคอลเลกชันของห้องสมุด

3. การวิจัยเกี่ยวกับเทคนิควิธีและซอฟต์แวร์ ที่จะนำมาใช้ในการสร้างฐานข้อมูลบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือใหม่ที่มีประสิทธิภาพ โดยอาจเป็นซอฟต์แวร์ที่นำข้อมูลจากโปรแกรมสืบค้นสารสนเทศเข้าในระบบฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่โดยง่าย มีระบบตรวจสอบคุณภาพ

ข้อมูล สามารถถ่ายโอนข้อมูลเข้าระบบห้องสมุดอัตโนมัติหลักของห้องสมุดโดยง่ายเช่นกัน หรือ การพัฒนาซอฟต์แวร์ระบบห้องสมุดอัตโนมัติของไทย เช่น Walai Autolib, ALIST, MagicLibrary, Ulibm ฯลฯ ตลอดจน โปรแกรมสหบรรณานุกรม (union catalog) ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล-ถ่ายโอน-สร้างระเบียบข้อมูลระหว่างกัน หรือซอฟต์แวร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายชื่อหนังสือใหม่นี้ เช่น ซอฟต์แวร์ระบบเสนอแนะการจัดซื้อจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดที่ผู้ใช้พิจารณาจากรายชื่อ หนังสือใหม่ห้องสมุดต่างๆ

4. การวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลรายการบรรณานุกรมที่มีคุณภาพ โดยศึกษาเทคนิควิธีและ เครื่องมือในการตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข คุณภาพข้อมูลรายการบรรณานุกรมที่แตกต่างกัน ให้ เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน หรือที่จัดทำผิดพลาดให้ถูกต้อง ซึ่งการควบคุมรูปแบบข้อมูลบางชนิด เป็นส่วนของระบบงานการควบคุมรายการหลักฐาน (authority control) ในโปรแกรมระบบงาน ห้องสมุดอัตโนมัติ หรือซอฟต์แวร์ที่คอยคัดตรวจสอบข้อมูลให้มีการสะกดถูกต้อง การลงรายการ ถูกต้อง เป็นไปตามกฎเกณฑ์ เช่น การสร้างหัวเรื่องหลักที่มีหัวเรื่องย่อย โดยอาจใช้โปรแกรมระบบ ผู้เชี่ยวชาญหรือปัญญาประดิษฐ์มาช่วยงาน เป็นต้น

5. การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคอลเลกชัน โดยศึกษาการนำข้อมูลรายชื่อหนังสือใหม่จาก ห้องสมุดต่างๆ ไปใช้ในการพัฒนาคอลเลกชันของห้องสมุดอย่างเป็นรูปธรรม